

اثرات زیست محیطی گردشگری بر سواحل شهرستان تنکابن

دکتر حسن پیر دشتی، یوسف اشگوریان^۱

۱- دکترای جغرافیای سیاسی، استاد مدعو دانشگاه فرهنگیان

۲- دانشجوی کارشناسی دبیری جغرافیا، دانشگاه فرهنگیان شهید رجائی بابل

Email: pirdashti۶۱۴@yahoo.com

Yousef.eshkevarian@yahoo.com

چکیده

مناطق ساحلی با دارا بودن منابع ارزشمند اکولوژیکی و همچنین انجام فعالیت‌های عظیم اقتصادی، اجتماعی، به‌عنوان یکی از ارزشمندترین مناطق در جذب گردشگر شناخته می‌شوند. در طی دهه‌های اخیر بهره برداری نادرست از این منابع ارزشمند اغلب مناطق ساحلی جهان را با وضعیتی بحرانی و خطرناک مواجه ساخته است. در همین راستا این تحقیق با هدف بررسی اثرات زیست محیطی حاصل از توسعه گردشگری بر سواحل شهر تنکابن تهیه و تنظیم شده است. روش این تحقیق بصورت کتابخانه‌ای می‌باشد و نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که فراوانی ساخت و سازها در ساحل این شهر که بیش از گنجایش و ظرفیت اراضی است علاوه بر گسترش بی‌رویه و ناهمگون افقی شهر، سبب آلودگی زیست محیطی و به خصوص آلودگی آب‌های ساحلی شده است.

کلمات کلیدی: گردشگری، گردشگری ساحل، پیامدهای زیست محیطی، شهر تنکابن

مقدمه

فعالیت گردشگری امروزه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و پویا ترین فعالیت‌ها در جهان مطرح است. بطوری که شمار گردشگران خارجی و داخلی و میزان درآمدزایی آن در سطح جهانی پیوسته رو به افزایش می‌باشد. اهمیت جهانگردی در جهان امروز بر همه آشکار است، میزان درآمد حاصل از این صنعت به قدری بالاست که حتی کشورهایی چون امارات و قطر و نیز عربستان سعودی با میلیارد ها دلار درآمد حاصل از فروش نفت و نیز درآمد حاصل از گردشگری مذهبی و حج هم اکنون به فکر کسب درآمد بیشتر از این صنعت و ایجاد زیر ساخت‌ها و تسهیلات مرتبط با آن برآمده و تلاش‌های گسترده‌ای را در این زمینه طراحی و اجرا کرده اند (www.bekoja.com).

براساس گزارش سالانه سازمان جهانی گردشگری در سال ۲۰۱۲ تعداد ۹۸۳ میلیون نفر گردشگر در سال ۲۰۱۱ به سراسر جهان سفر نموده اند و درآمد حاصل از آن معادل ۱۰۳۰ میلیارد دلار بوده است.

گردشگری پایدار سواحل دریای خزر به محوریت بررسی قابلیت‌ها و مشکلات مربوط به صنعت گردشگری و تأثیر این صنعت به ایجاد توسعه پایدار و رونق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان‌های شمالی حاشیه دریای خزر ضرورتی اجتناب ناپذیر است. نوار پهناور ساحلی شمال با داشته‌ها و مزیت‌های نسبی فراوانی چون ساحل نیلگون، جنگل‌ها و مزارع سرسبز، معادن غنی زیر زمینی از قبیل نفت، استعداد بالقوه جهانگردی و از همه مهم‌تر با داشتن پیشینه غنی فرهنگی و نیروی انسانی متخصص، مستعد چهره متمایز و منحصر بفردی در مقایسه با مناطق دیگر کشور دارد.

^۱ نویسنده عهده دار مکتوبات

سواحل دریای خزر با توجه به ماهیت ذاتی، رویکرد ها و استراتژی ها و ساختار های ویژه خود را می طلبد. در این ساختار ها که از سه سطح مهم تصمیم سازی، تصمیم گیری و مدیریت اجرایی تشکیل می شوند، کارآمدی و کارایی هر کدام در تعامل منطقی با هم منجر به پیامد های مطلوب خواهد شد (www.mehrnews.com).

در میان شهر های غربی استان مازندران تنکابن با داشتن سواحل زیبا و اقلیم مناسب و دیگر جاذبه های طبیعی یکی از مقاصد گردشگران داخلی به شمار می آید. در میان جاذبه های گردشگری شهر تنکابن ساحل دریا شاید تنها محیطی باشد که اکثر گردشگران برای استراحت و رفع خستگی، شنا، لذت بردن از چشم انداز زیبا و رسیدن به آرامش و... بر آن پای می نهند و از آن استفاده می کنند. حجم بالای گردشگر در سواحل این شهر در کنار اثرات مثبت پیامد های منفی نیز به دنبال داشته است. ب. این اساس این مقاله سعی دارد تا اثرات منفی زیست محیط گردشگری را از دیدگاه ساکنین سواحل و مسئولین مرتبط مورد بررسی قرار دهد.

منطقه مورد مطالعه

شهرستان تنکابن (شهمسوار) به معنی شوالیه یکی از شهرستان های استان مازندران در شمال ایران است. این شهرستان از سمت غرب به شهرستان رامسر و از شرق به شهرستان عباس آباد از جنوب به رشته کوه های البرز و از شمال به دریای خزر متصل است. مرکز این شهرستان شهر تنکابن است. شهرستان تنکابن با مساحت ۲۱۴۰ کیلو متر مربع چهارمین شهرستان بزرگ استان مازندران و طبق سرشماری سال ۱۳۹۰ با جمعیت ۲۰۱۵۳۱ نفر پر جمعیت ترین شهرستان غرب مازندران محسوب می شود. (www.sialan-tonekabon.ir)

نقشه شماره ۲۰۱: موقعیت جغرافیایی شهرستان تنکابن

منبع: www.sialan-tonekabon.ir

موقعیت جغرافیایی تنکابن در ۵۲ درجه و ۵۰ دقیقه در ازای خاوری و ۴۹ درجه و ۳۶ دقیقه پهنا ی شمالی و ۲۰ متر پایین تر از سطح دریایی آزاد قرار دارد و طول ساحل در این شهرستان ۳۴ کیلومتر می باشد.

روش تحقیق

مقاله حاضر با روش توصیفی-تحلیلی بر اساس مطالعات کتابخانه ای انجام شده است. برای این منظور علاوه بر مطالعه کتاب ها و مقالات و جست و جوی اینترنتی از پایان نامه ها و آمارنامه های متعدد نیز استفاده شده است که پس از گردآوری، طبقه بندی و سازماندهی داده ها، به تجزیه و تحلیل آنها در مورد شهر تنکابن پرداخته شده است.

مبانی نظری

مهمت اوغلو^۱ در تحقیقی تحت عنوان (عوامل مؤثر بر تمایل به رفتار های حامی محیط زیست در خانه و محیط های تفریحی) تعدادی از مردم نروژ را به عنوان نمونه بررسی نموده است. در این مطالعه وی داده ها را از یک نمونه ۱۰۰۴ نفری که شامل افراد بالای ۱۸ سال سن بودند، جمع آوری کرده است و نتیجه ی تحقیق او نشان می دهد که متغیر سن رابطه منفی و متغیر سطح سواد، نگرانی های محیط زیستی، رابطه مثبت را با رفتار در محیط خانه نشان می دهد. علاوه بر این زنان تمایل بیشتری برای انجام رفتار های حامی محیط زیست در محیط های تفریحی نسبت به مردان دارند. (صالحی و همکاران: ۱۳۹۱: ۵)

در این تعریف محیط دریایی از دو جهت مورد اشاره است: از نظر بیولوژیکی در برگیرنده مناطقی است که دارای ویژگی های دریایی (آب شور، جذر و مد) است و از نظر بیولوژیکی در برگیرنده نقطه تلاقی خشکی و آب به عنوان نواحی ساحلی است که می توان آن را در چارچوب شهر های ساحلی بشمار آورد. گردشگری فعالیتی چند منظوره است که در مکانی خارج از محیط عادی گردشگر انجام می گیرد و مسافرت گردشگر بیش از یک سال طول نمی کشد و هدف تفریح، تجارت و با فعالیت های دیگر است. (W.T.O, ۱۹۹۷)

سواحل با برخورداری از انبوهی از آبها و برخورداری از منابع موجود در آب که خود دنیایی دیگر را پدید می آورد، که خود این اهمیت سواحل را دو چندان می کند (Chawla, ۲۰۰۴: ۱۳).

وظیفه ی دشوار برنامه ریزان گردشگری در ناحیه ساحلی دریا این است که با به حد اقل رساندن تأثیرات منفی گردشگری بر محیط زیست و در هم ریختگی ای که برای جوامع محلی ایجاد کرده، به فواید آن امیدوار باشد و علاقمندان گردشگری، مخصوصاً آنهایی که برای تعطیلات کوتاه و بلند مدت در آنجا اقامت می کنند را برقرار نگه دارند. (شارپلی، ۱۳۸۵: ۱۶۵)

منابع موجود در این زمینه در دو دسته مطالعات خرجی و داخلی قابل طرح است که در ذیل به دو نمونه پرداخته می در مقاله ای با عنوان <<توسعه توریست در استونی: جاذبه ها، پایداری و توسعه روستایی>>، می شود. (موردوچ^۲، ۱۹۹۹: ۶۶) عوامل شود. (موردوچ^۲، ۱۹۹۹: ۶۶) عوامل مؤثر در توسعه توریسم در کشور استونی را از زمان استقلال این کشور بررسی میکنند و در این بررسی، توسعه یکپارچه و شکل سمبولیک توریسم در دوران معاصر و پایداری آن (توریست پایدار) و همچنین مزایا و منافع اقتصادی توسعه توریست و تأثیر اجتماعی، اقتصادی و محیط آن را به تصویر می کشد و بیان می کند که اعتماد گردشگران جایگاه ویژه ای در توسعه توریسم و جذب گردشگران در کشور های مختلف دنیا دارد. (موردوچ^۲، ۱۹۹۹: ۱۵) در پژوهشی با عنوان "شناسایی موانع مؤثر توسعه فعالیت جهانگردی ایران و طراحی الگوی تبیینی برای گسترش جذب توریست" به شناسایی موانع گردشگری پرداخته است. نتایج این تحقیق نشان می دهد که تبلیغات سوء غیر واقع از ایران، در عدم اعتماد گردشگران خارجی تأثیر دارد و مضاف بر آن، عدم استفاده از شیوه مناسب بازاریابی به عنوان موانعی برای جذب توریست در ایران به اثبات رسیده است.

در واقع آثار گردشگری و تفریح بر محیط زیست و تحلیل منابع، حوزه ای است که در آن جغرافیدانان انسانی و طبیعی در مطالعه معضلات مربوط به گردشگری دارای وجه اشتراک هستند. با این حال دلیل دیگر، اهمیت صرف محیط زیست طبیعی برای فعالیت گردشگری و تفریح است. با توجه به اینکه گردشگری دریایی، جزیره ای و ساحلی است گردشگران در آن از تسهیلات چندانگانه در خشکی و دریا شامل دیدن مناظر، ورزش، خرید و غیره بهره می برند. (پوروخسوری، ۱۳۸۰: ۱۶)

۱- Mehmet oglu

۲- morduch

جدول ۱: پیامد های بالقوه زیست محیطی گردشگری

پیامد های بالقوه مثبت زیست محیطی گردشگری	پیامد های بالقوه منفی زیست محیطی گردشگری
<ul style="list-style-type: none"> *نوسازی ساختمان ها و آثار و سایت های تاریخی موجود *ایجاد انگیزه و لقدام برای برنامه ریزی و مدیریت محیط طبیعی *حفاظت مستمر و دائم محیط *بهبود پرداخت ها برای حفاظت از سایت های باستانی و تاریخی *توسعه زیرساخت ها *کمک به حفاظتاز محیط طبیعی *به سازی محیط 	<ul style="list-style-type: none"> *تولید زباله، آلودگی آنها از فاضلاب تصفیه نشده *آزهم گسختگی زیست بومی *بروز مشکلات کاربری زمین *ایجاد تاسیسات فیزیکی وبه ساخت و ساز رفتن اراضی کشاورزی *تمرکز ناکارآمد خدمات رفاهی *صدمه به سایت های تاریخیباستانی و تاریخی و نواحی دیدنی دیگر *وارد آمدن فشار بیش از حد به توان محیط زیستتخریب جنگل ها، تالاب هاو زیست گاه های منحصر بفرد خاص دیگر

منبع: استخراج نگارندگان از (معصومی، ۱۳۸۶: ۴)

یافته های تحقیق

همچنین در مسابقاتی که اتحادیه بین المللی گردشگری برای بدست آوردن یک تعریف جامع از گردشگری گذاشته بود تعریف زیر از میان تعاریف بدست آمده برگزیده شد که بر طبق تعریف، گردشگری عبارت است از مجموعه تغییرات مکانی انسان ها و فعالیت هایی که از آن منتج می شوند، این تغییرات خود ناشی از به واقعیت پیوستن خواسته هایی است که انسان ها را وادار به جابجایی می کند و بالقوه در هر شخص با شدت و ضعف مقاومت وجود دارند. (رضوانی، ۱۳۸۲: ۱۵)

ارزیابی اثرات زیست محیطی فرایند رسمی است که برای پیش بینی فرایندهای زیست محیطی (مثبت یا منفی) از یک طرح، سیاست، برنامه و یا پروژه قبل از تصمیم به حرکت به جلو با اقدام پیشنهادی است. ارزیابی تأثیر رسمی ممکن است در قواعد روش اجرائی در مورد مشارکت عمومی و مستندات از تصمیم گیری کنترل شود، و ممکن است موضوع بررسی فضایی باشد. هدف از این ارزیابی مطمئن ساختن فکر تصمیم گیرندگان جهت فکر کردن با اثرات زیست محیطی در زمان تصمیم گیری در هر صورت، در زمان پیشرفت با پروژه است. توسعه گردشگری پایدار، توسعه ای هماهنگ و همسو بین طبیعت و گردشگر است که نیاز های حال حاضر را برآورده کند، بدون این که توانایی نسل های آتی را در برآوردن نیاز های خود به مخاطره اندازد. (سلطانی لرگانی، ۱۳۷۸: ۷)

مسئله این نوع نگاه بدون لحاظ نمودن اصول حفاظت از محیط زیست و بهره بری پایدار از منابع طبیعی در برنامه ریزی های کلان امکان پذیر نخواهد بود. در این میان، تفرجگاه های ساحلی به عنوان یکی از مهم ترین و محبوب ترین سایت های طبیعی گردشگری نیازمند نگرش همه جانبه و پایدار است تا موجب ارتقای منظر شهری در ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و توسعه های آتی شود. (فرشاد کازرونی، ۱۳۸۹: ۱۶)

جدول ۳: راهکارهای اثرات منفی گردشگری بر سواحل

راهکارها	جنبه های منفی
<ul style="list-style-type: none"> تعین اکوسیستم های حساس و مدیریت آن ها جلوگیری از ورود گردشگران به مناطق حسلس توجه به ظرفیت برد زیست محیطی اکوسیستم ها ارزیابی پایدار گردشگری در اکوسیستم ها 	<ul style="list-style-type: none"> آسیب رسانی به اکوسیستم ها

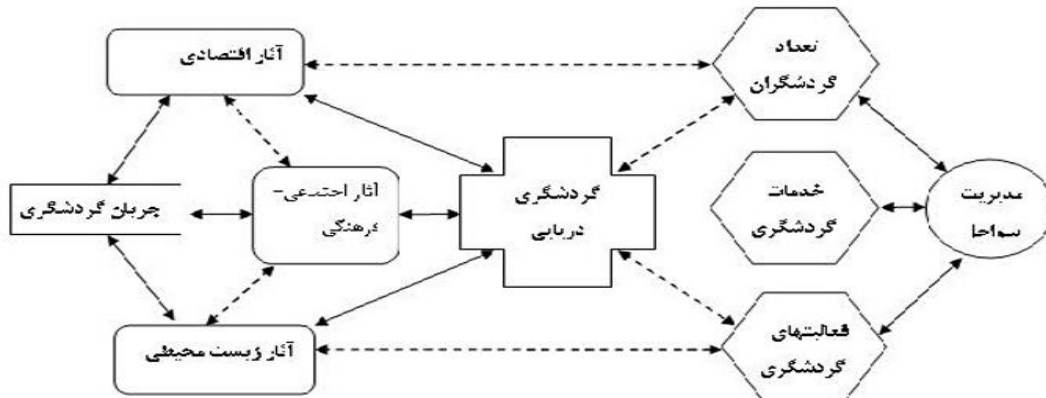
توجه به ظرفیت محیط و برنامه ریزی بر مبنای آن استقرار تسهیلات گردشگری بر مبنای نیاز جلوگیری از گسترش واحد های تسهیلاتی غیر ضروری و پراکنده	توسعه سریع و بی رویه تسهیلات رفاهی طبیعت گردی
توجه به قوانین حفاظتی موجود در مورد منابع طبیعی تهیه گزارش ارزیابی اثرات زیست محیطی برای طرح های گردشگری تهیه برنامه ممیزی، مدیریت زیست محیطی برای طرح های گردشگری	جنگل زدایی، تخریب کوه برای ایجاد امکانات تفریحی
نظارت مستقیم بر فعالیت گردشگری آموزش و آگاه سازی گردشگران در مورد تخریب محیط زیست	کندن گیاهان و آسیب رسانی به پوشش نباتی
استقرار ظروف مناسب و به تعداد کافی تهیه طرح مدیریت پسماند برای منطقه تفکیک زباله از مبداء	افزایش زباله در محیط طبیعی
جلوگیری از تخلیه پساب و پسمانده به آب های سطحی استفاده از شیوه های مناسب در دفع فاضلاب استفاده از تجهیزات کنترل آلودگی هوا	آلودگی های زیست محیطی (آب، خاک، هوا)

منبع: استخراج نگارندگان از (www.pgnews.ir)

اثرات توسعه ی گردشگری بر نواحی ساحلی تنگابن

عمده منابع طبیعی و فرهنگی که اساس و پایه گردشگری در سواحل می شوند عبارت اند از:
الف) اقلیم ب) پوشش گیاهی ج) صنعت و تاسیسات
د) ویژگی های نژادی ه) زمین شناسی و خاک و) ویژگی های تاریخی (طاهری، ۱۳۸۵: ۹)
موارد بالا پتانسیل های موجود در ساحل را شکل می دهند که به عنوان جاذبه هایی محسوب می شوند که گردشگران را به سمت خود می کشانند حال اگر حضور گردشگران در فضا های ساحلی بدون مدیریت و فرا تر از برد ظرفیت باشد می تواند اثرات مخرب زیست محیطی را به همراه داشته باشد که در جدول بالا نمونه ای چند از این اثرات مخرب به همراه راهکارهایی برای جلوگیری از وقوع آنها آورده شده است.

شکل ۱: ابعاد و آثار گردشگری ساحلی

منبع: استخراج نگارندگان از (پاپلی، ۱۳۹۰: ۵۴)

اثرات مثبت گردشگری بر محیط زیست

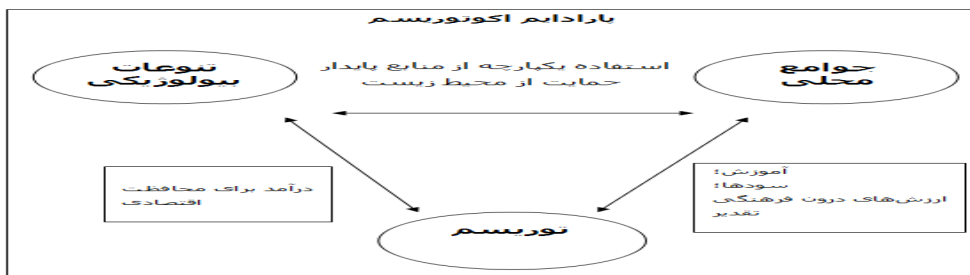
فعالیت های توریستی در صورتی که همراه با حفاظت از پوشش های طبیعی، خاک و آب و هوا باشد از جمله سودمندترین فعالیت ها خواهد بود و باعث اشتغال زایی در سطح وسیع می گردد. اشتغال زایی می تواند در شغل ها و حرفه های مختلف از جمله: صنایع حمل و نقل، صنایع غذایی، صنایع دستی، هتلداری و غیره صورت پذیرد. همچنین مورد استفاده قرار دادن زمین ها و مناطق توسعه یافته و فعالیت های تفریحی باعث اشتغال زایی و تولید درآمد می شود. مهم تر از همه این که فعالیت توریسم به عنوان یک فعالیت پاکیزه مورد توجه قرار گرفته است. زیرا این صنعت هیچ گونه آلودگی برای محیط زیست به وجود نمی آورد و بجای کارخانه های آلوده کننده، بر پایه رستوران ها و هتلها بنا شده است. از آن گذشته پیش بینی می شود که گردشگری در طبیعت، بخش اعظم بازار گردشگری سال های آینده را به خود اختصاص دهند. جهت ارتقای پیشرفت اقتصادی هر کشور، مردم بومی هر منطقه و حفظ ارزش های طبیعی، زیست محیطی و فرهنگی مناطق گردشگری، مناسب تشخیص داده شده است. به همین لحاظ توسعه این بخش جزو اهداف اصلی فعالیت گردشگری در نظر گرفته می شود. (حسینی و هوشیارخواه، ۱۳۸۴: ۱۰۴) همچنین فعالیت جهانگردی قادر است کانون توجه را به مسائل مهم زیست محیطی معطوف کند و پایگذار طرح هایی باشد که موجب حفظ و حراست از محیط زیست می شود. (رهبری، ۱۳۸۴: ۱۷۵)

نتیجه گیری

شمال ایران به دلیل داشتن موقعیت های لازمی چون جنگل، سواحل و جاده های کوهستانی جزو کانون های جذب گردشگر در کشور می باشد. در این میان شهرستان تنکابن واقع در غرب استان مازندران با داشتن جنگل های انبوه، سواحل شنی دیدنی، آب و هوای معتدل و فاصله کم بین کوه و دریا و وجود چشمه های آب گرم معدنی و درمانی و همچنین وجود مناطق بیابانی چون دو هزار و سه هزار توجه گردشگران را به خود جلب کرده و سالانه پذیرای گردشگران بسیاری از داخل کشور است.

وجود جاذبه های فوق سبب شده این شهرستان در ایام تعطیلات میزبان گردشگران بسیاری باشد در عین حال که منجر به بهبود وضعیت اقتصادی، اشتغال زایی و افزایش درآمد عده ی زیادی شده، اثرات منفی نیز با خود به همراه داشته است: از جمله این اثرات، پیامد های زیست محیطی مخرب آن است که در صورت عدم توجه جدی این مسئله ممکن است در آینده بر روند توریست پذیری این شهر اثر منفی بگذارد. آلودگی سواحل، تخریب پوشش گیاهی، فرسایش خاک، از بین رفتن زمین های کشاورزی و... می توان بدان اشاره داشت.

شکل ۲: پراکندگی اکوسیستم

منبع: استخراج نگارندگان از (مهدی رهبری، ۱۳۸۷: ۸)

نتایج بررسی وضعیت اثرات زیست محیطی گردشگری ساحلی در تنکابن بیانگر وضعیت نه چندان مطلوب است. بررسی داده ها بیانگر انواع آلودگی های زیست محیطی مانند تخریب اراضی زراعی و باغی، تخریب سواحل، انباشت زباله و افزایش ساخت و ساز بی رویه در منطقه مورد مطالعه در نتیجه پیامد های منفی گردشگری می باشد. (قرخلو و همکاران، ۱۳۸۸: ۹) همانطور که قبلا گفته شد توریست می تواند اثرات مثبت و منفی زیادی بر روی محیط زیست بگذارد. اما بررسی های ما در تنکابن حاکی از آن است که اثرات منفی توریسم خیلی بیشتر از اثرات مثبت آن است، در ایجا دولت ها برای افزایش اثرات مثبت توریسم می توانند نقش بسزایی ایفا کنند. دولت ها می توانند با اعمال تدابیر مختلف اثرات منفی گردشگری را کاهش

دهند. از جمله کارهایی که دولت‌ها می‌توانند انجام دهند بالا بردن سطح فرهنگ و آگاهی مردم، چه مردم بومی و چه گردشگران در زمینه حفظ محیط زیست است. زیرا هر چه آگاهی مردم در این زمینه بیشتر شود مسلماً تلاش آن‌ها در نگهداری و محافظت از پوشش گیاهی و جانوری بیشتر خواهد شد. همچنین نحوه رفتار و استفاده مردم بومی از طبیعت و محیط زیست می‌تواند بسیار موثر باشد؛ زیرا بطور غیر مستقیم موجب می‌شود تا گردشگران مجبور شوند تا از محیط زیست نگهداری نمایند.

پیشنهادات

روابط گردشگری و محیط زیست بهتر است به عنوان یک رابطه متقابل مورد ارزیابی و بررسی قرار گیرد و کیفیت و کمیت هر دو عامل (گردشگری و محیط زیست) در نظر گرفته شود. یکی از اصلی‌ترین راهکارها در توسعه پایدار مناطق ساحلی، تدوین مقررات (محلی) زیست محیطی به منظور کنترل بر فعالیت‌های گردشگری می‌باشد. بدین وسیله اقدامات فعالان گردشگری در چارچوب مقررات زیست محیطی صورت گرفته، و از صدمات احتمالی به محیط زیست سواحل تنکابن جلوگیری به عمل می‌آید. این مقررات را می‌توان با اولویت قرار دادن مولفه‌های گردشگری سبز (اکوتوریسم) همراه سازد. مولفه‌های گردشگری سبز (اکوتوریسم):

- ۱: تسهیل در کار روش‌های محیط زیست پایدار
 - ۲: یکپارچه سازی برنامه ریزی منطقه ای
 - ۳: مشارکت بومیان در فرایند برنامه ریزی و تصمیم گیری
 - ۴: بهبود در مدیریت و ایجاد نگرش محیط زیستی
 - ۵: کنترل بر حمل و نقل و صدور مجوزهای ویژه سلامت زیست محیطی بر انواع قایق‌ها
 - ۶: توسعه دستورالعمل‌های حفاظت محیط زیست برای بخش خصوصی
 - ۷: هدایت جریان گردشگران جهت کاهش فشار ناشی از جمعیت بر سواحل
- راهکارهای مناسب جهت مقابله با شرایط موجود: کنترل و نظارت بر ساخت و ساز اسکله‌های تجاری، تفریحی، جلوگیری از پیشروی فعالیت‌های عمرانی در سواحل و کرانه‌های آن، عقب نشینی ساخت و سازهای غیر اصولی در سواحل، مجهز شدن به شبکه فاضلاب شهری جهت تصفیه فاضلاب منتهی به دریا.
- در پایان پیشنهاد می‌شود در آینده هر گونه برنامه ریزی جهت گسترش گردشگری با توجه به پتانسیل‌هایی که دارد، یک بخش مجزا به مطالعات زیست محیطی و پیامدهای حاصل از آن اختصاص یابد.

قدردانی

در پایان لازم میدانم از کلیه کسانی که در نگارش این مقاله به نگارندگان یاری رساندند خصوصاً از مجموعه شهرداری شهر تنکابن و شخص آقای مهندس علیرضا فلاحتکار به عنوان رییس شورای شهر، بدلیل در اختیار دادن اطلاعات جامع پیرامون گردشگری شهرستان تنکابن تقدیر و تشکر نمایم.

مراجع

- ۱: ادوارد اینسکیپ، برنامه ریزی گردشگری، ترجمه حسن پور محمود و داغستانی سعید، ۱۳۹۲
- ۲: امینی نصیره، ارزیابی شاخص فرهنگ ایرانی و تاثیر آن در توسعه گردشگری، دانشگاه آزاد ملایر، ۱۳۸۸

- ۳: پاپلی یزدی محمد حسین، سقایی مهدی، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)
- ۴: پروازی مهناز، راهکارهای بهینه زیست محیطی در گردشگری ساحلی خلیج فارس و توسعه پایدار آن، مجموعه مقالات ششمین همایش ملی فرهنگی-گردشگری خلیج فارس، ۱۳۸۹
- ۵: پوروخشوری سیده زهرا، راهکارهای توسعه بهینه زیست محیطی در گردشگری ساحلی، انتشارات محیط زیست، ۱۳۸۰
- ۶: دیو سالار اسدالله و شیخ اعظمی علی، برنامه ریزی فضایی توسعه پایدارشهرهای ساحلی نمونه موردی: شهر ساحلی نور، ۱۳۸۷، شماره ۲۱
- ۷: رضوانی علی اصغر، جغرافیا و صنعت توریسم، دانشگاه پیام نور، تهران، ۱۳۸۵
- ۸: رهبری مهدی، گردشگری و توسعه پایدار، در مجموعه مقاله های همایش سراسری فعالیت گردشگری در توسعه مازندران، نشر رسانش
- ۹: سرابی فریبا، پیامد های زیست محیطی توسعه توریسم، محیط زیست، شماره ۱۳۷۸، ۲۹
- ۱۰: شارپلی ریچارد جولیا، گردشگری روستایی، ترجمه منشی زاده رحمت الله و نصیری فاطمه، نشر منشی، ۱۳۸۰
- ۱۱: صالحی صادق، قدمی مصطفی، همتی زهرا، بررسی رفتار محیط زیستی در بین گردشگران ساحلی شهر بوشهر، تابستان ۱۳۹۱
- ۱۲: علی پور حمیدرضا، یغمائی مهناز، توسعه گردشگری ساحلی و اثرات زیست محیطی نمونه موردی: سواحل بندر انزلی، ۱۳۸۹
- ۱۳: قرخلو مهدی و مهدی رمضان زاده لسبوتی و گلین شریف دینی جواد، اثرات زیست محیطی گردشگری نمونه موردی: سواحل شهر رامسر، فصلنامه پژوهشی جغرافیای انسانی، سال اول، شماره ۳، ۱۳۸۸
- ۱۴: کازرونی، فرشاد، اصول حفاظت از محیط زیست و بهره بری پایدار از منابع طبیعی در برنامه ریزی های کلان، ۱۳۸۹: ۱۶
- ۱۵: لرگانی، سلطانی، ارزیابی آثار زیست محیطی شهرستان بوشهر، ۱۳۸۷: ۷
- ۱۶: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰

۱۷: Annals of Tourism Research; Vol. ۲۷; No. ۲.

Research

۱۸: Chawla, romila, ۲۰۰۴, coastal tourism and development: sonali, new dehli

۱۹: development: Caribbean, Pacific, and Mediterranean Experiences.

۲۰: Hall, Michael and Stephan, ۲۰۰۲, the geography of tourism and space, London and new York.

۲۱: Orams, Mark, ۱۹۹۹, Marine Tourism London

۲۲: thieson, A. and G. Wall; ۱۹۸۲, Tourism: Economic, Physical and Social Impacts, London: Longman.

۲۳: World Tourism Organization; ۲۰۰۶, Tourism Highlights editions.

۲۴: World Tourism Organization; ۲۰۰۵, Tourism Highlights ۲۰۰۶ editions.

۲۵: www.World tourism organization.com, ۱۹۹۷.

۲۶: //http.mehrnews.com_ December ۲۰۱۴

۲۷: //http.pgnews.ir_June ۲۰۱۵

۲۸: //http.vekalatonline.ir_August ۲۰۱۵